Näringsutskottets betänkande

1980/81:34

över motion om ersättningsanspråk från Oskarshamnsverkets Kraftgrupp AB

Ärendet

I motion 1980/81:801 av Birger Rosqvist m. fl. (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen angående ersättningsanspråken från Oskarshamnsverkets Kraftgrupp AB.

Bakgrund och tidigare behandling av frågan

Riksdagen beslöt våren 1979 (prop. 1978/79:218, NU 1978/79:62, rskr 1978/79:432) att den fortsatta utbyggnaden av kärnkraftsanläggningar skulle begränsas med hänsyn till den förestående folkomröstningen – genomförd i mars 1980 – om kärnkraftens framtida användning. Begränsningen omfattade endast block 3 i Forsmarks kraftstation, vilket skulle fullföljas i en reducerad byggnadstakt. En överenskommelse härom mellan delägarna i Forsmarks Kraftgrupp AB – dvs. statens vattenfallsverk och vissa privata intressenter – utgjorde en förutsättning för riksdagens beslut. Staten iklädde sig ersättningsskyldighet gentemot Forsmarks Kraftgrupp för de merkostnader som orsakades av den neddragna arbetstakten. Något belopp för ersättningen angavs inte i första omgången. Frågan härom skulle tas upp senare, när de verkliga merkostnaderna kunde beräknas. I proposition 1980/81:25 med förslag till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 erinrades (s. 59) om detta åtagande. Föredragande statsrådet meddelade att han inte räknade med att ersättningen skulle betalas ut ännu på några år. Meddelandet lämnades i framställningen om ett nytt anslag till ersättning för försenad idrifttagning av kärnreaktorer. Anslaget avsåg ersättning för förseningskostnader som förorsakats av förbud enligt den s. k. rådrumslagen. Denna lag – lagen (1979:335) om förbud mot att under viss tid tillföra kärnreaktorer kärnbränsle – hade stiftats för att temporärt förhindra idrifttagning av nya reaktorer som skulle bli färdigställda under perioden fram till folkomröstningen. Kärnkraftblocken Forsmark 3 och Oskarshamn 3, vilka behandlas i det följande, var planerade för idrifttagning senare under 1980-talet och berördes alltså inte av rådrumslagen.

Oskarshamnsverkets Kraftgrupp AB (OKG) framställde hösten 1979 hos regeringen anspråk på att ersättningskostnader för kärnkraftblocket Oskarshamn 3 skulle ges på samma grunder som regeringen hade godkänt i fråga om Forsmark 3. De skäl som OKG åberopade var följande. Förseningskostna-

derna hade åsamkats OKG till följd av osäkerheten om kärnkraftens roll i den framtida energiförsörjningen. De hade uppstått då man drivit projektet så att kostnaderna vid ett eventuellt avbrytande skulle bli så låga som möjligt. Härmed ansåg OKG sig ha följt andemeningen i de bestämmelser i lagen (1977:140) om särskilt tillstånd att tillföra kärnreaktor kärnbränsle, m. m. (villkorslagen) som gäller ersättning för åtgärder före resp. efter lagens ikraftträdande.

Regeringen ställde sig avvisande till OKG:s framställning. Denna redovisades för riksdagen i proposition 1979/80:33. Föredragande statsrådet, industriminister Nils Åsling, anförde därvid att den överenskommelse om ersättning som hade träffats i fråga om Forsmark 3 måste ses som en affärsmässig uppgörelse mellan ägarna till Forsmarks Kraftgrupp. Staten var via vattenfallsverket delägare i Forsmarksbolaget och som sådan bunden av ett konsortialavtal som reglerade bl. a. utbyggnaden av Forsmark 3. Föredraganden underströk särskilt att den nämnda överenskommelsen inte hade något samband med de ersättningar som reaktorinnehavare i vissa andra situationer var berättigade till enligt villkorslagen eller rådrumslagen. Han förklarade att han avsåg att föreslå regeringen att OKG:s framställning lämnades utan åtgärd. Genom propositionen beredde regeringen riksdagen tillfälle att ta del av vad föredraganden hade anfört beträffande OKG:s framställning.

Propositionen gav anledning till två motioner om att riksdagen skulle uttala sig för ersättning till OKG. Näringsutskottet (NU 1979/80:25) instämde i uttalandet att det inte förelåg någon rättslig grund för OKG:s ersättningsanspråk. En jämförelse med situationen i fråga om Forsmarksbolaget var, sade utskottet, inte relevant. Utskottet föreslog emellertid att riksdagen skulle uttala att beslut i frågan om ersättning till OKG borde anstå i avvaktan på resultatet av folkomröstningen. Riksdagen följde denna rekommendation.

Frågan anmäldes på nytt för riksdagen i proposition 1980/81:25, som avlämnades i november 1980. Under mellantiden hade OKG återkommit med sina ersättningsanspråk i två skrivelser till regeringen. Utöver tidigare argument hade OKG åberopat vissa uttalanden av statsminister Thorbjörn Fälldin och statsrådet Carl Tham som enligt bolagets mening gav stöd åt uppfattningen att ersättningsanspråken var berättigade. OKG:s argumentation bemöttes i propositionen av föredraganden, statsrådet Carl Axel Petri. Även han tillkännagav avsikten att föreslå regeringen att lämna OKG:s framställning utan åtgärd. På hans förslag beredde regeringen liksom föregående år riksdagen tillfälle att ta del av vad föredraganden hade anfört i frågan.

Vid utskottsbehandlingen (NU 1980/81:23) förelåg två motioner. Enligt den ena – av Birger Rosqvist m. fl. (s) – borde riksdagen uttala att staten iklädde sig ersättningsskyldighet gentemot OKG för de berörda förseningskostnaderna. I den andra – av Lennart Blom (m) och Joakim Ollén (m) –

föreslogs ett uttalande att förhandlingar borde upptas med OKG i syfte att uppnå överenskommelse om ersättning för förseningskostnaderna.

Näringsutskottet konstaterade ånyo att det inte fanns någon rättslig grund för OKG:s ersättningskrav. OKG och dess förespråkare tycks inte heller hävda att så är fallet, tillade utskottet. Vad saken gällde var alltså om skälighetshänsyn skulle anses tala för att OKG skulle kunna få viss ersättning för de åsyftade förseningskostnaderna. Om sitt ställningstagande i övrigt var utskottet oenigt.

En majoritet (s, l m) ville att riksdagen skulle göra ett uttalande till regeringen av i huvudsak följande innebörd. I propositionen hade inte lämnats någon bärande motivering för att OKG:s framställning borde avslås. Den jämförelse som OKG gjorde med fallet Forsmark 3 förtjänade att noga beaktas. Regeringen borde föranstalta om förhandlingar med OKG i syfte att närmare klargöra innebörden av och de tekniska och ekonomiska grunderna för bolagets ersättningsanspråk. På basis av dessa förhandlingar borde regeringen därefter på nytt förelägga riksdagen frågan. Det framhölls att det sagda inte innebar att riksdagen vid detta tillfälle iklädde sig någon icke närmare specificerad ersättningsskyldighet gentemot OKG. Meningen med förslaget var att statsmakterna skulle få förutsättningar för en mera allsidig skälighetsbedömning än den som hade redovisats från regeringens sida.

I en reservation anslöt sig minoriteten inom utskottet till propositionens slutsatser. Förutsättningarna för utbyggnaden av Forsmark 3 och Oskarshamn 3 hade varit skiljaktiga. Uppfattningen att rättviseskäl talade för att staten borde ge ersättning för förseningskostnader avseende Oskarshamn 3 var inte berättigade.

Riksdagen beslöt den 17 december 1980 enligt utskottsminoritetens förslag. Den lämnade sålunda utan erinran vad som i propositionen hade anförts med anledning av OKG:s framställning.

Motionen

I motionen anförs inledningsvis att förseningarna vid kraftverksbyggena i Forsmark, Ringhals och Oskarshamn är helt betingade av den på politiska grunder skapade osäkerheten om energipolitiken som rådde i landet från september 1976 och fram till våren 1980. Skälighetsfrågan i allmänhet har inte tagits upp till diskussion när OKG:s krav har avvisats, säger motionärerna. De hävdar att allmänna anständighets- och rättviseskäl kräver att en förhandling sker med OKG om dess ersättningsanspråk. Slutligen refererar motionärerna med instämmande vad näringsutskottets majoritet uttalade i ämnet hösten 1980.

Utskottet

Oskarshamnsverkets Kraftgrupp AB (OKG) har, såsom regeringen vid två tillfällen har redovisat för riksdagen, ställt anspråk på ersättning av staten för förseningskostnader avseende kärnkraftblocket Oskarshamn 3. Innebörden av OKG:s krav och av statsmakternas ställningstaganden i ärendet framgår av redogörelsen i det föregående.

Riksdagen prövade frågan så sent som i december 1980. Den ställde sig därvid avvisande till motioner om att ersättningsanspråken i princip skulle godtas. Inte heller fann riksdagen det motiverat att, såsom en majoritet inom näringsutskottet hade förordat, påkalla förhandlingar med OKG i syfte att skapa "förutsättningar för en mera allsidig skälighetsbedömning" än den som regeringen hade företagit.

Det sistnämnda förslaget återkommer nu i motion 1980/81:801. Motionärerna anför inga nya argument utöver dem som tidigare har prövats. Utskottet finner inte att riksdagen har skäl för något annat beslut än tidigare. Följaktligen hemställer utskottet

att riksdagen avslår motion 1980/81:801.

Stockholm den 10 mars 1981

På näringsutskottets vägnar
INGVAR SVANBERG

Närvarande: Ingvar Svanberg (s), Johan Olsson (c), Erik Hovhammar (m), Hugo Bengtsson (s), Sven Andersson (fp), Nils Erik Wååg (s), Margaretha af Ugglas (m), Lilly Hansson (s), Birgitta Hambraeus (c), Tage Adolfsson (m), Lennart Pettersson (s), Rune Jonsson (s), Hadar Cars (fp), Wivi-Anne Radesjö (s) och Ingegärd Oskarsson (c).

Reservation

Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Nils Erik Wååg, Lilly Hansson, Lennart Pettersson, Rune Jonsson och Wivi-Anne Radesjö (alla s) anser att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

Oskarshamnsverkets Kraftgrupp AB – – – (= utskottet) – – – det föregående.

Regeringen har, som utskottet framhöll i höstas, inte tillfredsställande motiverat sin avvisande hållning till OKG:s framställning. Utskottet står fast vid sin uppfattning att regeringen bör föranstalta om förhandlingar med OKG rörande dess ersättningsanspråk. På nytt vill utskottet understryka att denna handlingslinje – vilken förordas i motion 1980/81:801 – inte innebär att

riksdagen nu tar på sig någon ersättningsskyldighet. Vad det i dagens läge gäller är att få fram ett beslutsunderlag som tillåter ett rättvist avgörande i ärendet.

Utskottet hemställer

att riksdagen med bifall till motion 1980/81:801 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.